

EL ESTATUTO DEL PERSONAL INVESTIGADOR PREDOCTORAL EN FORMACIÓN: ASPECTOS JURÍDICO-LABORALES Y DE SEGURIDAD SOCIAL

Autores: Moreno Gené, J.

Editorial: Atelier, 2020, 199 páginas.

O persoal investigador predoutoral en formación supón un de tantos exemplos da evolución expansiva do Dereito do Traballo. O progresivo interese produtivo da actividade desenvolvida polos investigadores predoutorais provocou que esta figura se beneficiase dunha paulatina laboralización que, dunha maneira tímida e limitada, amparounos baixo o paraugas do Estatuto dos traballadores. A tradicional consideración do persoal investigador en formación sufriu unha transformación radical a través do paso do modelo «2+2» -instaurado polo Estatuto do persoal investigador en formación do ano 2006 (RD 63/2006)- ao modelo «0+4» -aprobado pola Lei 14/2011, do 1 de xuño, da ciencia, a tecnoloxía e a innovación (en diante, Lei da ciencia). As especificidades do colectivo, o mantemento do espírito formativo e a garantía da protección xurídica e laboral determinaron que esta última norma crease unha modalidade contractual de novo cuño que deixase atrás o estatuto de bolseiro: o contrato predoutoral. Non foi ata anos despois, con todo, cando se desenvolveu regulamentariamente a dita figura a través do Real decreto 103/2019, do 1 de marzo, polo que se aproba o Estatuto do persoal investigador predoutoral en formación (en diante, EPIPF).

A importancia do estadio inicial da carreira investigadora determina que sexa necesario coñecer de forma exhaustiva cal é o tratamento laboral e de seguridade social que o ordenamento xurídico lle dispensa. Este tratamento

determinará, dunha maneira ou outra, non só a súa dignificación, senón tamén o incentivo e a atracción cara á propia profesión. Consciente desta realidade, o profesor MORENO GENÉ dedica a esta cuestión a súa última e excelente monografía, baixo o título *El estatuto do personal investigador predoctoral en formación: aspectos jurídico-laborales y de seguridad social*. O obxecto desta monografía constitúe unha das liñas de investigación recorrentes do autor, estudando ao longo dos anos con extraordinaria exhaustividade e acerto a situación do colectivo predoutoral, os avances que se ían sucedendo e as correspondentes propostas ou reformas de mellora¹.

Partindo dese escenario previo, a presente monografía reflicte un minucioso e completo estudo do contrato predoutoral dende a perspectiva laboral e de seguridade social, recollendo ao longo dos seus capítulos moi interesantes reflexións e propostas sobre os puntos que desencadearon unha maior conflictividade xudicial. Nesta

¹ Destacan así, dentro desta liña de investigación, as seguintes contribucións: *El personal investigador en formación. Régimen jurídico-laboral y de seguridad social* (Tirant lo Blanch, 2008); El contrato predoctoral: una modalidad específica de contrato formativo para los investigadores, *Aranzadi Social: Revista Doctrinal*, vol. 5, 3/2012; El personal investigador en formación: el difícil equilibrio entre la finalidad formativa y la finalidad productiva de esta figura, *Iuslabor*, 3/2017; La ambigua naturaleza jurídica del contrato predoctoral y su incidencia a efectos indemnizatorios. Comentario a la Sentencia del Tribunal Superior de Justicia del País Vasco 1064/2018, del 15 de mayo, *Estudios financieros. Revista de trabajo y seguridad social*, 431/2019, pp. 160-168; Naturaleza jurídica y efectos indemnizatorios del contrato predoctoral: el debate continúa. Comentario a la sentencia del Tribunal Superior de Justicia de Galicia del 11 de abril de 2019, *Estudios financieros. Revista de trabajo y seguridad social*, 436/2019, pp. 111-118; El nuevo estatuto del personal investigador predoctoral en formación: aspectos jurídico-laborales y de seguridad social, *Temas Laborales. Revista andaluza de trabajo y bienestar social*, 147/2019, pp. 77-114

obra o autor anoa dunha forma sumamente explicativa e clarificadora a rede normativa, a interpretación que dela deu a xurisprudencia e, en fin, a realidade da prestación dos investigadores predoutorais.

A obra está dividida en cinco capítulos, comezando o primeiro deles cunha introdución na que o profesor MORENO GENÉ achega unha valiosa e interesante xustificación da súa obra e liña de investigación. A carreira científica e as diferentes fases da actividade investigadora que a conforman atópanse condicionadas pola primeira das etapas, é dicir, a etapa da formación na investigación. En opinión do autor, o aumento en cantidade e calidade dos efectivos que se dedican á investigación e a atracción dos mellores currículos e talentos pasa por deseñar unha política de formación e un tratamento adecuado da etapa formativa. Este debería ser o primeiro paso dunha carreira científica predicible, profesionalizada, competitiva, baseada no recoñecemento de méritos e na apertura da mobilidade. O deseño desta política ao longo do tempo e o estudo da súa adecuación ás necesidades específicas dos investigadores predoutorais constitúen os obxectivos que guían a obra do autor e os sucesivos capítulos.

Nesta liña, o capítulo II leva por título «o longo, lento e penoso camiño na normalización da contratación laboral do persoal investigador». Nel o profesor MORENO GENÉ aborda de forma moi detallada os diferentes réximes e modelos de vinculación dos investigadores predoutorais que se sucederon ao longo do tempo, dende a tradicional consideración como bolseiros ata a definitiva laboralización. As bolsas e axudas á investigación determinaron que, nun primeiro momento, o primeiro estadio da carreira investigadora apuntase á actividade formativa e non á actividade produtiva. Por iso, os investigadores predoutorais, beneficiarios de bolsas e axudas á investigación, carecían do estatuto xurídico de traballador, coas implicacións que iso traía consigo: falta de cotización á seguridade social, inexistencia dunha relación xurídica co

centro de adscrición, falta de cobertura pola negociación colectiva etc.

O desincentivo que este tratamento xurídico desencadeaba, xunto coas escasas expectativas tras o gozo da bolsa, determinou, a xuízo do autor, que o Estatuto do bolseiro de investigación (RD 1326/2003) mellorase a situación dos bolseiros. Neste instrumento regúlase por primeira vez o réxime dos bolseiros de investigación, aínda que a gran contribución deste instrumento normativo foi a asimilación dos investigadores aos traballadores por conta allea a efectos do réxime de seguridade social. Tratándose para o autor dunha solución parcial, este estatuto viuse sucedido polo Estatuto do persoal investigador en formación (RD 63/2006) no que, por primeira vez, se estableceu o modelo de vinculación de bolsa + contrato e recoñeceuse a actividade produtiva dos investigadores predoutorais. Desta forma, aínda que os dous primeiros anos de formación predoutoral rexíanse pola concesión dunha bolsa, cun compoñente claramente formativo, os dous últimos anos realizábanse baixo o réxime de contratación laboral co centro ou universidade de adscrición. En opinión do autor, o modelo «2+2» implicou un importante cambio na conceptualización e tratamento do persoal investigador en formación, tras recoñecer o carácter produtivo da súa actividade que, aínda limitándose a unha das partes da etapa inicial, facía plenamente necesaria a contratación laboral do investigador.

A pesar de destacar as bondades do EPIF, o profesor MORENO GENÉ encárgase tamén de profundar nas críticas que xurdiron contra aquel, atendendo principalmente ao desenvolvemento por parte dos investigadores de tarefas docentes e produtivas durante a fase de bolsa que podían exceder da súa finalidade formativa. O autor, dunha forma moi acertada, conecta esta liña crítica cos pronunciamentos xudiciais que profundaron nesa zona gris entre a fase de bolsa e de contrato e declararon como laboral o conxunto da relación que unía os investigadores co centro. Destaca, por

exemplo, a sentenza do Tribunal Superior de Xustiza de Madrid do 7 de novembro de 2016 na que, acudindo ao criterio do interese ou beneficio principal, declárase que os labores docentes e de responsabilidade encomendados ao bolseiro non eran coherentes coa finalidade formativa da bolsa de investigación, recoñecendo así o carácter de traballador por conta allea do investigador non só nos dous últimos anos, senón tamén nos dous precedentes.

O modelo de contratación e laboralización definitiva veu da man da Lei da ciencia. O contrato predoutoral instáurase no modelo «0+4» no que, ademais, elimínase toda fase de bolsa. Ao fío da Carta europea do investigador e do Código de conduta para a contratación de investigadores, o profesor MORENO GENÉ reflexiona sobre a consideración da actividade realizada polos investigadores predoutorais como actividade con entidade produtiva máis aló da formación recibida, merecedora por tanto dunha cobertura xurídica e social superior á bolsa. Á regulación específica do contrato predoutoral e ao seu desenvolvemento regulamentario polo EIPF dedica o autor o capítulo III. Non obstante, finalizando o capítulo II, o autor fai mención da conflitividade doutrinal e xudicial que suscitou a demora no tempo do EIPF respecto de cuestións tan importantes como a natureza xurídica do contrato predoutoral, a posibilidade de colaboración docente dos investigadores, a retribución ou o dereito á indemnización por fin de contrato. O capítulo III, baixo o título «O réxime xurídico do contrato predoutoral», aborda dunha forma sumamente detallada, e ao longo de once apartados, os aspectos máis destacables da vida do contrato predoutoral dende o punto de vista laboral e de seguridade social. Sen apartarse da regulación expresa contida na Lei da ciencia e o EIPF, o profesor MORENO GENÉ logra con sumo éxito anoar ese aspecto normativo co día a día dos investigadores predoutorais, incidindo así nas cuestións que, como se adiantou anteriormente, deron lugar a unha maior conflitividade xudicial.

Unha delas foi precisamente a natureza xurídica do contrato predoutoral, atendendo especialmente ás consecuencias xurídicas que das posicións no debate poidan derivarse, como o réxime indemnizatorio tras a extinción do contrato. O modelo «2+2» implicou que os investigadores predoutorais carecesen dunha figura contractual específica e común durante os dous últimos anos, acudíndose de forma indistinta nos centros aos contratos en prácticas e aos contratos temporais de obra ou servizo. Así a todo, ningún dos contratos anteriores lograba satisfacer as necesidades específicas da investigación predoutoral. Tendo en conta ese escenario, aínda que o borrador da Lei da ciencia optaba por canalizar a contratación dos investigadores a través do contrato en prácticas, a versión definitiva acabou debuxando o contrato predoutoral como unha modalidade contractual temporal específica e diferente deste. A pesar diso, en opinión do autor, son distinguibles no contrato predoutoral elementos esenciais e básicos do contrato en prácticas que determinaron que algunha sentenza lle atribuíse ao primeiro un carácter eminentemente formativo. O autor inclúe así un exame detido da sentenza do Tribunal Superior de Xustiza do País Vasco do 15 de maio de 2018 na que, aínda que se recoñeceu o contrato predoutoral como unha modalidade contractual específica do ámbito da investigación, tamén se lle atribuíu ese carácter formativo. En sentido contrario, recolle tamén o autor a sentenza do Tribunal Superior de Xustiza de Galicia do 11 de abril de 2019, que terminou considerando o contrato predoutoral como un contrato temporal de obra ou servizo.

A pesar desta disparidade xurisprudencial, o profesor MORENO GENÉ veu defendendo ao longo das súas publicacións, e nesta monografía en concreto, a consideración do contrato predoutoral como un contrato formativo específico, para o ámbito da investigación. Ao tratarse, non obstante, dun debate inconcluso, o profesor MORENO GENÉ chamaba na súa obra a un pronunciamento definitivo do Tribunal Supremo; pronunciamento que tivo

lugar despois de que esta obra saíse á luz (pero que de seguro será analizado exhaustivamente polo autor). Desta forma, a sentenza do Tribunal Supremo do 13 de outubro de 2020 (núm. 903/2020) camiña na liña proposta polo autor e aposta polas maiores similitudes do contrato predoutoral co contrato en prácticas, atendendo especialmente á finalidade explícita da contratación.

Dentro do capítulo III tamén se atopan reflexións sobre as fontes reguladoras do contrato predoutoral, a delimitación subxectiva, a forma do contrato ou o seu obxecto. A finalidade do contrato predoutoral, en palabras do autor, é a formación de investigadores mediante a realización da tese doutoral, que lles permitirá incorporarse como persoal investigador no sistema de ciencia, tecnoloxía e innovación. Considera así que se trata dun mecanismo idóneo para que as universidades poidan seleccionar aos que posteriormente se vaian incorporar ao persoal investigador, permitindo este contrato acreditar se se posúe ou non a capacidade profesional e investigadora requirida.

Dentro do obxecto do contrato presta atención o autor tamén ás colaboracións docentes como tarefas complementarias. Salienta e destaca como positiva a limitación máxima das horas docentes atribuíbles aos investigadores predoutorais (60 horas anuais e 180 horas ao longo do contrato). Esa limitación supón unha redución da carga de docencia que, aínda que é necesaria para as futuras acreditacións, non debe desvirtuar a finalidade formativa do contrato. Se efectivamente as tarefas asignadas ao investigador predoutoral van máis aló dos límites da norma, o profesor MORENO GENÉ apunta un posible incumprimento laboral (art. 15.3 ET) que determinaría a conversión do contrato predoutoral nun contrato de traballo indefinido, tal e como se previu xa na xurisprudencia respecto dos axudantes de universidade. Non obstante, o autor destaca tamén a ausencia no EPIPF doutras medidas de restrición ou garantías previstas nalgunhas convocatorias, como a imposibilidade de asumir

responsabilidades docentes ou o atraso obrigatorio da docencia ao segundo ou terceiro ano de contrato.

A retribución do contrato predoutoral é outra das cuestións ás que o autor presta unha especial atención nesta monografía. A finalidade formativa do contrato predoutoral atópase detrás da determinación da retribución no artigo 21 d) da Lei da ciencia. Desta forma, a retribución do contrato predoutoral «non poderá ser inferior ao 56 por 100 do salario fixado para as categorías equivalentes nos convenios colectivos do seu ámbito de aplicación durante os dous primeiros anos, ao 62 por 100 durante o terceiro ano, e ao 75 por 100 durante o cuarto ano». Foi o EIPPF o que clarificou cal é a figura equivalente para o cálculo do salario, debendo acudir ao Grupo 1 do persoal laboral do Convenio colectivo da Administración xeral do Estado. Esa contía inferior obedece ao entendemento de que a produtividade dos investigadores predoutorais é menor que o colectivo de referencia, do mesmo modo que esa produtividade xustifica o crecemento progresivo do salario. Non obstante, o profesor MORENO GENÉ considera desaxustada a retribución atendendo ao día a día dos investigadores predoutorais, que adoitan realizar xa nos primeiros momentos de vida do contrato actividades similares ao resto dos investigadores non predoutorais. Á súa vez, tamén suscita numerosas críticas a previsión do artigo 7.3 do EIPPF, que permite que a aplicación da cantidade anual resultante tamén poida computarse en atención ao período total do contrato. Considera así o autor que a dita previsión e a interpretación que dela realizou o Ministerio de Educación e Ciencia resultan contrarias á finalidade da escala retributiva que atribúe maior salario a maior experiencia.

En materia de retribución, destaca o profesor MORENO GENÉ diferentes aspectos non previstos ou tratados polo EIPPF, como as desigualdades retributivas entre os beneficiarios das distintas convocatorias, a exclusión das revalorizacións salariais ou o dereito a percibir

complementos de antigüidade previstos nos convenios colectivos. Apunta, con todo, neste último sentido, que a igualdade de trato dos investigadores predoutorais respecto a outros colectivos de traballadores das universidades públicas xustificaría o recoñecemento dese dereito.

En coherencia coa atención dedicada polo autor á natureza xurídica do contrato predoutoral, resultaba indispensable incluír un apartado específico dedicado á extinción do contrato de traballo e, dentro deste, ao réxime indemnizador. Entre outras cuestións, reflexiona o autor sobre o artigo 9 do EPIPF, que determina a extinción do contrato predoutoral ante a concorrencia das causas do artigo 49 do ET, e, á súa vez, ante a obtención do título de doutor. Para o profesor MORENO GENÉ a obtención do título de doutor non debería supoñer a extinción automática do contrato predoutoral, xa que iso determina un parón na carreira investigadora, asumindo o desemprego como unha fase máis ante a imposibilidade de acudir a un contrato inmediatamente despois. Así, propón que o contrato predoutoral se transforme nun contrato posdoutoral, polo menos ata que se esgote a axuda ou bolsa de financiamento.

A inseguridade xurídica derivada da ausencia do réxime indemnizatorio na Lei da ciencia non foi atallada a través do EPIPF. Para dar unha resposta coherente a esta cuestión, o autor divide a súa reflexión en dúas grandes preguntas. En primeiro lugar, cuestiónase se o dereito indemnizatorio tras o fin do contrato predoutoral pode derivar da normativa e a xurisprudencia comunitaria, en concreto a derivada do *asunto De Diego Porras*². A falta de identidade comparable, requisito ineludible para a aplicación desta última doutrina, conduciu a que variadas sentenzas a considerasen inaplicable, en conxunción co marcado tamén polo auto do Tribunal de Xustiza do 19 de marzo de 2019 no *asunto*

² Sentenza do Tribunal de Xustiza do 14 de setembro de 2016, *De Diego Porras*, asunto C-596/14 (ECLI:EU:C:2016:683).

CCOO³. Así, aínda que existía xa xurisprudencia que negaba esta cuestión en relación cos profesores axudantes, as sentenzas do Tribunal Superior de Xustiza do País Vasco do 15 de maio de 2019 e do 8 de xaneiro de 2019 e do Tribunal Superior de Xustiza de Galicia do 11 de abril de 2019 desestimaron a pretensión de indemnización do artigo 51 do ET.

En segundo lugar, o autor cuestiónase se o dereito indemnizatorio pode derivar da aplicación supletoria do artigo 49.1 c) do ET. A aplicación deste precepto faise depender da natureza xurídica asignada ao contrato predoutoral. Esa finalidade eminentemente formativa do contrato predoutoral, aínda sendo un contrato diferenciado do contrato en prácticas, determinou que a sentenza do Tribunal de Xustiza do País Vasco do 15 de maio de 2018 non estendese o dereito indemnizatorio, ao non preverse indemnización ningunha na Lei da ciencia e non resultar de aplicación o réxime do contrato de obra ou servizo. O autor comparte o criterio marcado por ese tribunal, pero cuestiona se, realmente, é imposible a extensión do dereito indemnizatorio, aínda partindo do carácter formativo do contrato. Segundo unha interpretación teleolóxica, o TSX de País Vasco inclúe o contrato predoutoral dentro dos contratos formativos excluídos polo art. 49.1 c) do ET, pero distinto é o parecer do TSX de Galicia na sentenza anteriormente mencionada. Este último tribunal considerou que a mención aos contratos formativos debía facer referencia única e exclusivamente aos previstos no art. 11 do ET, excluíndo así ao contrato predoutoral e recoñecéndolle a indemnización correspondente.

Finalmente, aínda que non se puido recoller nesta monografía, o Tribunal Supremo mantivo a liña enunciada polo TSX do País Vasco, negando o dereito indemnizatorio ao contrato predoutoral por non preverse expresamente e

³ Auto do Tribunal de Xustiza do 19 de marzo de 2019, *Sindicato Nacional de CCOO de Galicia*, asunto C-293/18 (ECLI:EU:C:2019:224).

non ser posible articular a supletoriedade do art. 49.1 c) do ET. Este pronunciamento fora dalgunha forma vaticinado polo profesor MORENO GENÉ, ao traer a colación na obra a xurisprudencia do Tribunal Supremo que excluía aos axudantes de universidade da aplicación do mesmo precepto.

A defensa desta posición por parte do autor non é incompatible coas acertadas chamadas que realiza ao lexislador. Baixo a súa consideración, a ausencia dun dereito indemnizatorio tras a extinción do contrato constitúese como unha das principais disfuncionalidades do contrato predoutoral, que require dunha intervención lexislativa que a prevexa de forma expresa e atenda así a razóns de política científica e de equidade. Non son poucas as ocasións nas que os investigadores predoutorais non poden dar continuidade á súa carreira investigadora tras a finalización do contrato predoutoral, sendo necesaria unha compensación que, a xuízo do autor, debería alcanzar canto menos a indemnización de 12 días de salario por ano de servizo prevista para contratos de duración determinada.

O último apartado do capítulo III péchase co estudo dos aspectos de seguridade social vinculados ao contrato predoutoral. De novo, o autor realiza un percorrido histórico dende a natureza extralaboral das bolsas ata a inclusión definitiva tras a laboralización. O autor destaca, neste último tramo do camiño, a redución do 30 por 100 da cota empresarial á seguridade social por continxencias comúns na cotización do persoal contratado mediante contrato predoutoral. Insiste así na finalidade da medida, como é a limitación do incremento dos custos laborais e de seguridade social derivados da contratación. Este instrumento, xunto cos incentivos fiscais, son considerados polo profesor MORENO GENÉ como medidas de fomento da contratación de investigadores predoutorais absolutamente necesarios. Por outra banda, tamén pon de manifesto que a ausencia dunha regulación específica no EPIPF da cotización á seguridade social dos investigadores predoutorais suscitou

dúvidas que terminaron por obrigar ás entidades contratantes a cotizar como se se tratase de traballadores contratados mediante contrato de obra ou servizo. Esa cotización trae consigo unha penalización económica en canto á cotización por desemprego, por tratarse dun contrato temporal, en contraposición ao previsto para os contratos formativos. Sendo coherente co mantido ata o momento, o profesor MORENO GENÉ defende que se dispense aos contratos predoutorais o mesmo tratamento en materia de cotización que aos contratos indefinidos e formativos. Ao seu xuízo, a función social e académica do contrato predoutoral e o fomento da canteira de investigadores docentes e universitarios son contrarios á penalización da temporalidade do contrato.

Esta obra péchase co capítulo IV, que leva por título «Claroscuros do Estatuto do persoal investigador predoutoral en formación». A modo de reflexión, o autor dedica as páxinas que o integran a recapitular de forma maxistral os puntos máis controvertidos da regulación do contrato predoutoral e as propostas formuladas, ofrecendo á súa vez unha visión suxestiva das fases iniciais da carreira investigadora e científica. A Lei da ciencia supuxo, para o autor, o final do «estado de excepción laboral» imperante na ciencia e valora positivamente o contrato predoutoral en trazos xerais, xa que implicou o recoñecemento de facto da actividade investigadora predoutoral como actividade produtiva. Non obstante, o profesor MORENO GENÉ critica a inexistencia dunha plena normalización laboral do colectivo predoutoral, así como a aposta por unha figura contractual específica, a medio camiño entre a bolsa e o contrato, que inclúe ademais «importantes doses de precariedade laboral» (excesiva temporalidade, salario reducido, falta de indemnización tras a extinción etc.). Baixo a súa consideración, a Lei da ciencia e o EPIPF trouxeron consigo aspectos positivos como a redución das horas docentes ou a aposta por unha relación laboral común e non especial, aínda que os aspectos negativos ou criticables son máis

numerosos. O EIPF non só gardou silencio respecto de puntos que suscitaron unha gran conflitividade xudicial, como a natureza xurídica do contrato ou o réxime indemnizatorio. Representou tamén unha oportunidade perdida para establecer un salario mínimo, deseñar as regras de cotización ou instaurar o principio de igualdade salarial entre as convocatorias.

Esa precariedade vese aínda máis acentuada ante a falta de interese en regular a continuidade da carreira investigadora predoutoral. O profesor MORENO GENÉ reflexiona así sobre os contratos que deberían suceder ao contrato predoutoral nese intento da Lei da ciencia por construír unha carreira investigadora predicible e profesionalizada. O feito de que tras o contrato predoutoral se recorra a un contrato en prácticas para traballadores perfectamente capacitados determina, en opinión do autor, que a Lei non conseguise fomentar o atractivo da carreira investigadora nin establecer unha carreira científica socialmente recoñecida. A función investigadora, nas súas propias palabras, non xustifica que aos investigadores predoutorais se lles continúe aplicando un «estado de excepción laboral que lles prive de dereitos e garantías».

Por iso, pecha o autor a súa obra apostando pola simplificación das modalidades contractuais e a recondución ás regras xerais da contratación laboral. O profesor MORENO GENÉ considera así que non se deben contemplar no ámbito da investigación máis modalidades contractuais específicas que as estritamente necesarias para atender as necesidades concretas da función docente e investigadora. Só a través desa vía podería alcanzarse a plena normalización laboral do colectivo.

En definitiva, o avance na normalización laboral dos investigadores predoutorais foi notable. Con todo, iso non obsta para que aínda existan reclamacións pendentes e elementos de precariedade laboral que deban ser combatidos, e así o traslada o profesor MORENO GENÉ ao lector a través desta magnífica obra. As liñas enunciadas

polo autor reflicten á perfección cales son os puntos de partida, o balance que se fai deles e os camiños que deben transitarse para potenciar unha función investigadora que beba inexorablemente do investimento en recursos humanos. A exhaustiva análise da normativa e da súa interpretación por parte da xurisprudencia compaxínase dunha forma extraordinaria coas reflexións que realiza o profesor MORENO GENÉ sobre a realidade das tarefas desenvolvidas por un colectivo que inicia o seu camiño na carreira científica e investigadora. Se se quere apostar por construír un sistema de investigación forte, que fomente a actividade científica, esta obra debe presentarse como un referente para futuras reformas que atendan a ese chanzo máis inicial, so pena de desvirtuar a vocación de mozos investigadores posiblemente desincentivados.

O verdadeiro mérito desta monografía é o traspaso ao lector, dunha maneira extraordinariamente clara e detallada á vez, do réxime xurídico laboral e de seguridade social aplicable ao contrato predoutoral. O teor literal da norma non lle impide ao profesor MORENO GENÉ atender á realidade da actividade desenvolvida polos investigadores predoutorais, logrando orientar xuridicamente e de forma triunfante as reformas máis imprescindibles.

LIDIA GIL OTERO

Personal investigador en formación (FPU)

Universidade de Santiago de Compostela

lidia.gil.otero@usc.es